

Herman Borge Torsøe

Sannheten i speilbildet

En deflasjonær lesning av Ludwig Wittgensteins
Tractatus

Bacheloroppgave i Filosofi

Veileder: Anders Nes

Mai 2024

Herman Borge Torsøe

Sannheten i speilbildet

En deflasjonær lesning av Ludwig Wittgensteins
Tractatus

Bacheloroppgave i Filosofi
Veileder: Anders Nes
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for filosofi og religionsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag & abstract

Sammendrag:

Tidligere tolkninger av Ludwig Wittgensteins *Tractatus*, har konkludert med at den forfekter en korrespondanseteori om sannhet. I denne teksten problematiserer jeg denne tolkningen. Min hensikt er å vise hvordan *Tractatus* er et forsvar for en deflasjonær sannhetsforståelse.

Jeg begynner med å argumentere for at korrespondanselesningen av *Tractatus* er avhengig av en metafysisk lesning av Wittgensteins verdensbegrep. Dette kommer av at en korrespondanseteori forestiller språk og verden som uavhengige av hverandre. Videre argumenterer jeg for at en konsekvens av denne lesningen, er at saksforhold og gjenstander, i så fall utgjør de konstituerende bestanddelene av en sannhetsmaker i en korrespondanserelasjon. Som eksempel på en slik lesning, trekker jeg frem Hans-Johann Glocks beståen-teori.

I siste delen av teksten begynner jeg med å kritisere Glocks teori for å ikke korrekt fremstille deflasjonære aspekter ved *Tractatus*' sannhetsteori. Dette mener jeg, kommer av at Glock forsøker å fremstille Wittgensteins sannhetsteori som metafysisk begrunnet. Til slutt forklarer jeg min lesning av *Tractatus*. Denne lesningen består i å vise hvordan man kan tolke *Tractatus* uten korrespondanselesningens metafysiske forpliktelser. Her forstås forholdet mellom verden og språk som likeopprinnelig. Denne lesningen avhenger av at avhengighetsforholdet mellom *Tractatus*' setninger, egentlig er motsatt av rekkefølgen setningene presenteres i. Ifølge denne lesningen er ikke Wittgensteins gjenstands-begrep og verdens-begrep metafysiske, men derimot logiske. Konsekvensen av dette er at Wittgensteins begrep om «fakta» ikke utgjør sannhetsmakeren i en korrespondanserelasjon, men derimot er ensbetydende med en setnings uttrykkelige sannhetsbetingelser. Dermed konkluderer jeg med at sannhetsteorien i *Tractatus* er en deflasjonær teori om sannhet.

Abstract:

Earlier interpretations of Ludwig Wittgenstein's *Tractatus* have concluded that it advocates a correspondence theory of truth. In this text, I take issue with that interpretation. My purpose is to show how the *Tractatus* is a defense of a deflationary conception of truth.

I begin by arguing that the correspondence reading of the *Tractatus* is dependent on a metaphysical reading of Wittgenstein's concept of "the world". This is because

correspondence theories imagine language and the world as separate. Furthermore, I argue that a consequence of this reading, is that states of affairs and objects in that case constitute the constituents of a truthmaker in a correspondence relationship. As an example of this kind of reading, I give “The Obtainment Theory of Truth”, by Hans-Johann Glock.

In the last section of the text, I begin by criticizing Glock’s theory, on the grounds of not correctly presenting deflationary aspects of the Tractarian truth theory. This, I argue, is the case, because Glock tries to present Wittgenstein’s truth theory as metaphysically grounded. Lastly, I will explain my reading of the *Tractatus*. This reading consists of showing how one can interpret the *Tractatus* without the correspondence theory’s metaphysical commitments. In my view, the relationship between the world and language is coeval. This reading is dependent on the dependency relation between the *Tractatus*’ propositions being opposite of the order of presentation. According to this reading, Wittgenstein’s concept of “facts” does not constitute the truthmaker in a correspondence relationship, but on the other hand, is tantamount to a proposition’s expressible truth conditions. Thus, I conclude that the truth theory in the *Tractatus* is a deflationary one.

INNHold:

SAMMENDRAG & ABSTRACT	I
SAMMENDRAG:	I
ABSTRACT:	I
INNLEDNING	1
I: BAKGRUNN OG BEGREPSAVKLARINGER.....	4
§ 1. KORRESPONDANSETEORIEN	4
§ 2. DEFLASJONISME	5
§ 3. MENING OG BETYDNING	6
II: KORRESPONDANSELESNINGEN	8
§ 4. VERDEN SOM METAFYSISK GRUNNLAG	8
§ 5. BILDER SOM SANNHETSBERERE.....	9
§ 6. SETNINGENS RELASJONEN TIL VIRKELIGHETEN	13
§ 7. OM SANNHETSGRUNNLAGET TIL SETNINGER	17
§ 8. GLOCKS BESTÅEN-TEORI.....	18
§ 9. BESTÅEN-TEORIEN ER EN KORRESPONDANSETEORI OM SANNHET.....	19
III: ANTI-KORRESPONDANSELESNINGEN.....	21
§ 10. HVILKEN VERSJON AV KORRESPONDANSETEORIEN ER BESTÅEN-TEORIEN?	21
§ 11. EN DEFLASJONÆR LESNING	25
§ 11.1. Logikk er forutfor ontologi.....	26
§ 11.2. Gjenstander er logiske	27
§ 11.3. Navn forutsetter gjenstander.....	29
§ 11.4. Fakta er ikke sannhetsmakere.....	31
§ 11.5. Sannhet sett fra det logiske rommet	33
BIBLIOGRAFI.....	36

Innledning

Denne teksten tar for seg spørsmålet om sannhet i Ludwig Wittgensteins *Tractatus Logico-Philosophicus*¹ (1921). *Tractatus* har tidligere blitt tolket som et eksempel på en korrespondanseteori og en deflasjonær teori om sannhet.

Min problemstilling er: *Hva slags forståelse av sannhet presenteres i 'Tractatus'?*

Det er verdt å bemerke at *Tractatus* ikke utelukkende er en bok om sannhet. Derimot kan den sies å handle om forholdet mellom språk og verden, og da spesielt hvordan vi bruker førstnevnte til å korrekt beskrive sistnevnte. Derfor forklares ofte sannhetsbegrepet til Wittgenstein i tandem med verkets fokus på verden og ontologi. Wittgenstein presenterer sine argumenter gjennom nummererte bemerkninger som følger et bestemt system, sortert etter den logiske vekten Wittgenstein legger på de forskjellige bemerkningene. Foreløpig er det verdt å bemerke seg de syv hovedsetningene²:

1. Verden er alt, hva tilfellet er.
2. Hva tilfellet er, faktumet [Tatsache/fact]³, er beståen av saksforhold.
3. Det logiske bildet av faktaene er tanken.
4. Tanken er den meningsfulle [sinnvolle/ with a sense] setningen [Satz/proposition].
5. Setningen er en sannhetsfunksjon av elementærsetninger.
(Elementærsetningen er en sannhetsfunksjon av seg selv).
6. Den allmenne formen til en sannhetsfunksjon er: $[\neg p, \neg \xi, N(\neg \xi)]$.
7. Hvorav man ikke kan tale, derover må man tie.⁴

¹ Herfra: *Tractatus*

² Grunnet oppgavens begrensninger, vil jeg ikke få mulighet til å diskutere store deler av Wittgensteins begrep om «allmenhet» eller hans forklaring av hvordan man kan utlede alle mulige setninger gjennom en rekursiv anvendelse av sannhetsoperasjonen på elementærsetninger.

³ Der jeg anser det som relevant vil jeg i klammeparentes nevne det tyske originalordet, etterfulgt av den engelske oversettelsen (etter Brian McGuinness og David Pears). Dette vil være for å opplyse leseren om hvilket ord/begrep i originalteksten, som jeg sikter til.

⁴ Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus* (London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 1963). 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. Da jeg henviser til dette verket, benytter jeg meg alltid av setningsnummer, eller sidetall om det er fra innledningen. Om jeg siterer direkte, bruker jeg min egen oversettelse av den tyske originalen. Herfra kildeføres denne referansen med forkortelsen: «TLP».

Tolkningen av *Tractatus* varierer innenfor litteraturen, og man skiller typisk mellom den *realistiske/metafysiske tolkningen*⁵. Ifølge denne tolkningen, ønsket Wittgenstein å danne et metafysisk rammeverk som hans logikk-teori er avhengig av. Denne tolkningen går ofte hånd i hånd med en korrespondanselesning, hvor det metafysiske grunnlaget utgjør sannhetsmakeren i en korrespondanserelasjon. På den motsatte enden av spektrumet finner man den *resolute tolkningen*⁶.

En tredje mulighet er å tolke det som at Wittgenstein fremmer en forløper til en *deflasjonær* teori om sannhet. Jeg vil i denne teksten argumentere for at dette er den korrekte tolkningen av *Tractatus*. Ideen bak «min» tolkning er at avhengighetsforholdet mellom setningene er omvendt fra rekkefølgen de blir presentert i.⁷ Det vil si at den første hovedsetningen, i en viss forstand, egentlig er avhengig av den syvende hovedsetningen. Dette kan i utgangspunktet virke fjernt, men jeg vil i denne sammenhengen minne om at hovedsetning (7.) i utkastet til *Tractatus* lød:

«Det som ikke lar seg si, lar seg ikke si!»⁸

Det er min oppfatning at denne setningens sannhet kan aksepteres uavhengig av hva enn de andre setningene i *Tractatus* hevder – den er tautologisk. Om det stemmer at den syvende hovedsetningen er ensbetydende med dette sitatet, har vi ingen grunn til å anta at denne konklusjonen må utledes fra de tidligere setningene i *Tractatus*. Å oppfatte de andre setningene i *Tractatus* som uttrykk for dette sitatet vil, mener jeg, lede til at antatte «metafysiske grunnlaget» ikke utgjør sannhetsmakeren i en korrespondanserelasjon, men derimot simpelthen den subjektive grensen for hva enn som kan uttrykkes. Om denne konklusjonen stemmer, vil jeg hevde at vi har oppnådd en deflasjonær sannhetsteori.

⁵ Blant fortolkere i denne tradisjonen finner vi: G. E. M. Anscombe, *An Introduction to Wittgenstein's Tractatus* (New York: Harper Torchbooks (Harper & Row Publishers), 1965).

⁶ Denne tolkningen har blitt forsvart av flere, men kanskje mest kjent er: Cora Diamond, "Throwing Away the Ladder," *Philosophy* 63, nr. 243 (1988). Hvor *Tractatus*' oppklarende setninger avvises. Jeg vil ikke kommentere denne tolkningen videre, da det ligger utenfor den umiddelbare problemstillingen – men jeg vil derimot forsikre leseren om at min tolkning ikke faller innenfor den nevnte kategorien.

⁷ Denne tolkningen deler jeg med Medina. Se: José Medina, "Deflationism and the true colours of necessity in Wittgenstein's Tractatus," *Dialectica*, 2003. 360.

⁸ James C. Klagge, *Tractatus in Context* (New York and London: Routledge (Taylor & Francis Group), 2022). 304. – Klagges bok inneholder en redegjørelse for kildene Wittgenstein har brukt i de forskjellige setningene, den inneholder også redegjørelser for ting Wittgenstein har sagt eller skrevet angående *Tractatus*. Klagge argumenterer ikke ut ifra et bestemt standpunkt, men gir en generell filosofisk og historisk innføring til *Tractatus*.

*

Teksten er strukturert på følgende måte:

I. *Bakgrunn*

Her foretar jeg en kortfattet begrepsavklaring av begrepene: «Korrespondanseteori», «deflasjonisme» og «mening og betydning».

II. *Korrespondanselesningen*

Her forklarer jeg hvordan *Tractatus* kan leses som et forsvar for en korrespondanseteori om sannhet. Jeg trekker frem Hans-Johann Glocks beståen-teori som et eksempel på en korrespondanselesning. Denne delen inneholder også en del «generell» redegjørelse, som gjelder for både korrespondanselesningen og den deflasjonære lesningen. Jeg vil bemerke det, i de tilfellene jeg utelukkende henviser til korrespondanselesningen.

III. *Anti-korrespondanselesningen*

I denne delen forklarer jeg min tolkning av *Tractatus*, og hvorfor jeg mener at den ikke er en korrespondanseteori, men derimot en forløper til en deflasjonær teori om sannhet.

*

I: Bakgrunn og begrepsavklaringer

§ 1. Korrespondanseteorien

Ifølge korrespondanseteorien om sannhet består sannhet av korrespondanserelasjonen mellom en såkalt *sannhetsbærer* [truthbearer], for eksempel en: setning, tro, dom, påstand, ytring, idé og/eller en proposisjon, og en *sannhetsmaker* [truthmaker], for eksempel: faktum.⁹

Ifølge Marian David må begrepene «sannhetsbærere» og «sannhetsmakere» forstås som en måte å identifisere det vesentlige ved en korrespondanse-relasjon. I begrepet «sannhetsbærer» innbefattes hva enn som regnes som sant. Om jeg sier «Stolen står ved siden av bordet» bærer denne setningen en viss *sannhetsverdi* – den er enten sann eller usann. Sannhetsbærerens sannhetsverdi er gitt i kraft av sannhetsmakeren, som er hva enn som gjør sannhetsbæreren sann. Ved den nevnte setningen, er sannhetsmakeren at stolen faktisk står ved siden av bordet. Det finnes forskjellige teorier om hva sannhetsmakere er, ifølge noen teorier er det objekter, faktum, saksforhold eller hendelser. Til tross for at det kalles «sannhetsmaker», er ikke poenget at det må bestå et kausalt forhold mellom sannhetsbærer og sannhetsmaker.¹⁰

Ifølge David er det hovedsakelig to former for korrespondanseteori¹¹:

- K1: x er sann hvis x korresponderer med et faktum.
 x er usann hvis x ikke korresponderer med et faktum.
- K2: x er sann hvis x korresponderer med et saksforhold som består [obtains].
 x er usann hvis x korresponderer med et saksforhold som ikke består.

Begge versjonene anser sannhet som et forhold mellom en sannhetsbærer « x » og et faktum (altså et saksforhold som består). Hovedforskjellen ligger i hvordan de forholder seg til usannhet. Ifølge (K1) er usannhet identisk med at en sannhetsbærer ikke korresponderer med noe overhode, mens usannhet ifølge (K2) forekommer når en sannhetsbærer korresponderer

⁹ Marian David, "The Correspondence Theory of Truth," oppdatert Sommer, 2022, <https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/truth-correspondence/>. Innledningen.

¹⁰ Ibid. 2.1-2.2

¹¹ Det er mulig å utdype disse teoriene mer, eller forklare andre versjoner av korrespondanseteorien, for eksempel med objekt-baserte sannhetsmakere. Men dette ville falt utenfor tekstens begrensninger.

¹² Hvis: Hvis og bare hvis

med et saksforhold som ikke består. (K2) setter krav til at saksforhold som ikke består er konstituerende deler av virkeligheten. Altså vil setningen «Stolen står ved siden av bordet» ifølge (K2), korrespondere med saksforholdet at stolen står ved siden av bordet, uavhengig av om saksforholdet består eller ikke. Likevel kan det sies at dette er en fordel over (K1), som medfører at alt som ikke korresponderer med et faktum (for eksempel en kaffekopp eller en blyant) er usant.¹³

§ 2. Deflasjonisme

Ifølge deflasjonisme om sannhet, er det ingenting vesentlig ved å si at noe er sant. Å si «Det er sant at stolen står ved siden av bordet», er simpelthen identisk med å si at stolen står ved siden av bordet. For en deflasjonist kan sannhetsbegrepet forklares ved å undersøke hvordan uttrykket «sannhet» blir brukt. Dette vil ikke være i kraft av noen form for relasjon til virkeligheten. Derfor anser (ofte) ikke deflasjonister sannhet som en egenskap ved en sannhetsbærer.¹⁴

Deflasjonisme om sannhet kan defineres slik:

D: $[p]$ ¹⁵ er sann hvis p .¹⁶

Variasjonen oppstår hovedsakelig ut ifra hva « $[p]$ » henviser til, som oftest enten er setninger eller proposisjoner. Setningsvarianten anser « p » som en setning, dermed vil « $[p]$ » og « p » være ekvivalente ut ifra at $[p]$ er en setning om p . For eksempel: Setningen «Det er sant at stolen står ved siden av bordet», er sann hvis stolen faktisk står ved siden av bordet. Tolkningen av « $[p]$ » som en proposisjon anser enhver proposisjon som påstår p som sann hvis p er tilfellet.¹⁷

En konsekvens av å anse sannhetsegenskapen som uvesentlig eller triviell ved sanne setninger, er at det ikke er noen felles forbindelse mellom alle sanne sannhetsbærere. For eksempel vil setningene: «Jeg er glad nå!» og «Stolen står ved siden av bordet», være sanne

¹³ David, "The Correspondence Theory of Truth.". 3.

¹⁴ Bradley Armour-Garb, Daniel Stoljar, and James Woodbridge, "Deflationism About Truth," <https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/truth-deflationary/> (Zalta, Edward N. & Nodelman, Uri (eds.)). 1.2

¹⁵ Hvor « $[p]$ » er et uttrykk for en adekvat sannhetsbærer.

¹⁶ Armour-Garb, "Deflationism About Truth.". 1.1

¹⁷ Ibid.

av helt forskjellige grunner. Dette er i motsetning til korrespondanseteorien, hvor begge setningene er sanne i kraft av at de begge korresponderer med virkeligheten.¹⁸

§ 3. Mening og betydning

Wittgenstein bruker begrepene «mening» og «betydning» aktivt i *Tractatus*, disse har en spesiell filosofisk betydning etter Gottlob Frege. Derfor anser jeg det som nødvendig å forklare Freges forståelse av «mening» og «betydning».

*

Ifølge Frege kan man trekke et skille mellom et tegn *mening* [Sinn] og dens *betydning* [Bedeutung]. Det er fordi tegn som for eksempel «Aftenstjernen» (a) og «Morgenstjernen» (b) henviser til samme planet, til tross for å være forskjellige tegn. Å si at «Aftenstjernen er det samme som aftenstjernen» ($a = a$) er en analytisk *a priori* sannhet – det kan slutes ut ifra navnene selv. Mens setningen «Aftenstjernen er det samme som Morgenstjernen» ($a = b$), er en syntetisk *a posteriori* sannhet – det kan kun slutes ut ifra erfaringen. Dermed henviser «Aftenstjernen» og «Morgenstjernen» til samme gjenstand, men de har forskjellig erkjennelsesverdi i kraft av at gjenstanden er fremstilt på ulik måte. De har samme *betydning*, men forskjellig *mening*.¹⁹

I det tilfellet et tegns betydning er en gjenstand, er den ofte forestilt for et subjekt på vidt forskjellige måter – en snekker og en lathans ser ikke for seg en stol likt. Men til tross for at de skulle forestille seg stolen på forskjellige måter, kan fremdeles samme mening være presentert for dem. Et egennavns betydning er for Frege gjenstanden selv, derfor er betydningen er objektiv. Frege mener derfor at både setninger, egennavn og uttrykk har tre forskjellige nivåer: Den subjektive *forestillingen*, *meningen* (måten gjenstanden fremstilles på) og *betydningen* (gjenstanden selv).²⁰

For Frege er et uttrykks betydning *forutsatt*. For når vi påstår at for eksempel «Bordet er større enn stolen», mener vi ikke at forestillingen av bordet er større enn stolen, men derimot at det er noe slikt som et bord, som er større enn stolen.²¹ Samtidig anser Frege en setnings betydning som identisk med dens *sannhetsverdi*. Frege anser sannhetsverdiene *det sanne* og *det usanne* som gjenstander, som enhver påstandsetning benevner – altså regnes

¹⁸ Ibid. 1.2

¹⁹ Gottlob Frege, "Om Mening og Betydning," i *Utvalgte Tekster* (Oslo: Pax Forlag A/S, 2015). 149-150

²⁰ Ibid. 152-153

²¹ Ibid. 154

påstandssetninger som egennavn. Derfor er alle sanne setninger egennavn som betegner den samme gjenstanden, nemlig sannhet (jf. usannhet).²²

Jeg vil her påpeke at Freges teori kan ansees som en forløper til deflasjonisme. For at en setning skal være sann, består ikke i at setningen korresponderer med et faktum eller en gjenstand. Derimot består det simpelthen i en referanse til gjenstanden sannhet. Derfor er det for Frege like sant å si «Det er sant at bordet er større enn stolen», som «Bordet er større enn stolen».

²² Ibid. 156-157

II: Korrespondanselesningen

§ 4. Verden som metafysisk grunnlag

I denne paragrafen vil jeg undersøke hvordan man gjennom en mulig korrespondanselesning, kan forstå verden som det metafysiske grunnlaget til en sannhetsmaker.

*

For Wittgenstein er verden helheten [Gesamtheit/totality] av fakta, ikke ting – dette er i grunn alt som er tilfellet. Et faktum er ifølge Wittgenstein *beståen* av *saksforhold*, hvor et saksforhold er en forbindelse mellom *gjenstander* [Gegenstand/object].²³ Wittgenstein gir ingen forklaring på hva det vil si at et saksforhold består, men ifølge Mark Textor, betyr det at et saksforhold *består*, at et forhold mellom gjenstander er tilfellet. For eksempel kan man se for seg at saksforholdet at Ole elsker Kari består, så lenge Ole elsker Kari.²⁴

EKSEMPEL: Man kan sammenligne verden med et Jenga-tårn. Helheten av Jenga-tårnet er som verden – den består. Jenga-klossene kan her forstås som gjenstandene i verden, mens relasjonen mellom klossene bestemmer verdens fakta. Tårnet består så lenge forholdet mellom klossene er forenlige med at tårnet ikke raser sammen, disse klossene utgjør byggeklossene for de mulige forholdene som til enhver tid består.

Ved en senere anledning, forklarte Wittgenstein at hva han mente å si her, er at verden ikke kan bli gitt som et hele ut ifra dens gjenstander, for man må i tillegg vite sammensetningen og relasjonen mellom disse gjenstandene.²⁵ Typisk²⁶ for de som forsvare en korrespondanselesning av *Tractatus*, er å her tolke det som at Wittgenstein hevder et metafysisk grunnlag for eksterne sannhetsmakere. Altså noe som språket tilfeldigvis sammenfaller med, fordi vi forsøker å si noe sant.²⁷

Innbakt i antagelsen om at faktum er sannhetsmakere, er antagelsen om at gjenstander og forholdet mellom dem, er konstituerende for sannhetsmakere. Men et spørsmål i denne

²³ TLP, 1.-2.01

²⁴ Mark Textor, "States of Affairs," <https://plato.stanford.edu/archives/sum2021/entries/states-of-affairs/.1.1>

²⁵ Klagge, *Tractatus in Context*. 45

²⁶ Dette forutsettes av for eksempel Glock. Se: Hans Johann Glock, "Truth in the Tractatus," *Synthese*, Januar, 2006. 364

²⁷ Colin Johnston, "The Picture Theory," i *Glock, Hans-Johann; Hyman, John* (Chichester: Wiley Blackwell, 2017).150

sammenhengen er hva en gjenstand er. Wittgenstein hevder at gjenstandens *form*, er dens mulighet til å forekomme innenfor saksforhold, for hvis en gjenstand kunne forekomme utenfor et saksforhold, så hadde saksforholdene måtte ha en egen eksistens. Å kjenne til en gjenstand vil medføre visshet om alle mulighetene en gjenstand har til å forekomme i saksforhold – man kan ikke finne en ny mulighet senere.²⁸ Et annet aspekt ved gjenstander, er at de er enkle [einfach/simple], altså usammensatte, og for Wittgenstein utgjør de verdens substans. Dette kommer av at de består uansett hva tilfellet er.²⁹

En måte å forestille forholdet mellom gjenstand og saksforhold på, ved en korrespondanselesning, er å hevde at saksforhold er like ontologisk grunnleggende som gjenstander er.³⁰ Alle gjenstander er forbundet med hverandre, men ikke alle disse saksforholdene består. De saksforholdene som består kaller Wittgenstein for *positive faktum*, mens de som ikke består kaller han *negative faktum*. Hvor beståen og ikke-beståen av saksforhold utgjør virkeligheten.³¹ Hvorvidt et saksforhold består, utgjør ved en slik tolkning, en sannhetsmakers status.

§ 5. Bilder som sannhetsbærere

En sannhetsbærer må i en korrespondanseteori oppfylle to krav: Det må kunne sies om den at den er sann, og den må kunne stå i en korrespondanserelasjon med en sannhetsmaker. Om det er slik at man i en korrespondanselesning vil anse bestående saksforhold (faktum) som sannhetsmakere, ville da en mulig sannhetsbærer måtte kunne stå i en relasjon til et gitt faktum.

Ifølge Wittgenstein danner vi oss bilder av fakta.³² Dette forklarer for Wittgenstein hvordan setninger tilordnes [Zuordnung] saksforhold. Setningen er en måte å forsøksvis [probeweise] sette sammen en verden på, og som eksempel henviser Wittgenstein til hvordan man i en rettsal i Paris brukte dukker for å fremstille en bilulykke. Setningen, som et bilde,

²⁸ TLP, 2.01-2.0123

²⁹ Ibid, 2.02-2.03

³⁰ Som jeg vil gå nærmere inn på i (§ 10) mener Glock at mulig saksforhold er en *ontologisk kategori*. Noe som innebærer at om et saksforhold består eller ikke – altså hvorvidt det er et positivt eller negativt faktum – er uavhengig av språket. Se: Glock, "Truth in the Tractatus.", 365

³¹ TLP, 2.06

³² Ibid, 2.1

viser hvordan elementene i bilulykken forholdt seg til hverandre gjennom strukturen i bildet – den fungerer som en modell.³³

Ifølge G. E. M. Anscombe er grunnen til at Wittgenstein likestiller setning med bilde, at bilder vesentlig har det samme *logiske sannhetsgrunnlaget* som setninger. Man kan holde oppe et bilde og enten si «Dette er tilfellet» eller «Dette er ikke tilfellet» med det samme bildet – dette kan man også med en setning.³⁴ I logikk er en setning p enten sann eller usann. Wittgenstein finner i *Tractatus* en måte å fremstille hvordan setninger forbindes med konnektiver, ved hjelp av å forklare konnektivene som uttrykk for ulike fordelinger av sannhetsverdier:

Forholdet mellom setningene p og q , kan uttrykkes slik³⁵:

p	q	$p \ \& \ q$ $q \ \& \ p$	$p \ \vee \ q$ $q \ \vee \ p$	$p \ \rightarrow \ q$	$q \ \rightarrow \ p$	$p \ \leftrightarrow \ q$ $q \ \leftrightarrow \ p$	p / q q / p
T	T	T	T	T	T	T	F
T	F	F	T	F	T	F	F
F	T	F	T	T	F	F	F
F	F	F	F	T	T	T	T

EKSEMPEL: Om jeg har en setning: «Ola elsker Kari og Kari elsker Ola», kan dette analyseres som: «oRk & kRo». Man avdekker gjennom analyse at setningen kan brytes ned i to forskjellige setninger som begge symboliserer hvert sitt saksforhold³⁶, setningen «oRk» viser at Ola elsker Kari, mens «kRo» viser at Kari elsker Ola. Disse setningene viser at «kRo» og «oRk» kan være sant eller usant, mens bildet «oRk & kRo» viser at setningen er sann hvis begge setningene er sanne samtidig. Om det man egentlig mener er at setningene «oRk» og «kRo» forholder seg til hverandre på en slik måte at setningen de opptrer i sammen, er sann når begge setningene er sanne samtidig eller bare en av dem, så viser man at bildene av «oRk» og «kRo» forholder seg til hverandre på en slik måte at man kan si «Enten elsker Ola Kari, eller så elsker Kari Ola».

³³ Ludwig Wittgenstein, *NOTEBOOKS 1914-1916* (New York: Harper & Brothers Publishers, 1961). 29. 9. 14. Da jeg henviser til denne kilden, vil jeg benytte meg av den tyske originalen. Henvisningene er til datoene i boken. Herfra vil jeg hen vise til denne kilden med forkortelsen: «NB».

³⁴ Anscombe, *An Introduction to Wittgenstein's Tractatus*. 64-65

³⁵ TLP, 5.101

³⁶ Merk: I eksemplet forestilles de som saksforhold, men jeg tar ikke stilling til hvorvidt de ville konstituere saksforhold slik de forestilt i *Tractatus*.

En korrespondanselesning av *Tractatus*, kunne her hevdet at bilder/setninger utgjør sannhetsbæreren i en korrespondanserelasjon. Bildet/setningen oppfyller begge kravene til å være en sannhetsbærer. Det kan sies om et bilde at det er sant eller usant, i kraft av hvorvidt bildet overensstemmer med virkeligheten. Samtidig kan det også hevdes at bildet/setningen står i relasjon til virkeligheten i kraft av å avbilde et mulig saksforhold.

Grunnlaget for at et bilde står i relasjon til et saksforhold, kan sies å være at bildet inneholder elementer som fortreder³⁷ for de gjenstandene de er et bilde av. Disse elementene forholder seg til hverandre på bestemte måter. For eksempel kan et bilde av en stol og et bord, fremstille stolen som at den står oppå bordet. Disse forholdene danner for Wittgenstein muligheten for at bildet består, altså muligheten for at det er et faktum.³⁸ At jeg ikke kan forestille meg at stolen står oppå bordet, samtidig som at den ikke gjør det, kommer av at det ikke kan bestå noen slik relasjon mellom elementene i bildet.

Måten et bilde står i relasjon til et mulig saksforhold på, er at bildet fremstiller en *avbildningsform* – altså en mulighet for at bildet kan bestå, slik virkeligheten består. Wittgenstein hevder at det er slik bildet er tilknyttet virkeligheten – bildet *rekker seg* ut til den. Bildet og det avbildede må ha denne avbildningsformen til felles, det må være mulig for det avbildede å bli avbildet, og det må være mulig for avbildningen å være en avbildning. Ifølge Wittgenstein fungerer avbildningsformen som en garantist for dette formålet.³⁹

EKSEMPEL: La oss forestille oss at vi hadde hatt et puslespill som kunne settes sammen på n antall måter, enkelte puslespillbrikker vil kunne pusles sammen, mens andre ikke. Vi kan se for oss at disse forskjellige måtene puslespillet kan settes sammen på, forestiller hvordan en stol står i forhold til et bord; stolen kan stå under bordet, oppå bordet og ved siden av bordet (osv.) Hver gang puslespillet pusles sammen, viser det noe bestemt. At disse bildene bestemmer den logiske strukturen til entitetene, kommer av at de forskjellige måtene puslespillet kan pusles sammen på, nødvendiggjør at stolen er et avgrenset element fra bordet – det er en egen brikke.

³⁷ Det tyske ordet her er «vertreten», som direkte kan oversettes til fortreder, altså i betydningen av «stedfortreder», det engelske ordet er «representatives». Jeg har her valgt å benytte «foretreder» for å fremheve hvordan elementer i bildet trer istedenfor gjenstandene.

³⁸ TLP, 2.13-2.141

³⁹ Ibid, 2.15-2.1511

Bildet sier at: Stolen står ved siden av bordet, har denne formen, og denne formen er mulig.

Om jeg sier til min venn at stolen står til venstre for bordet, avbilder dette muligheten for at dette kan være et faktum – bildets logiske form er det avbildedes logiske mulighet. Ut ifra en korrespondanselesning, vil man her kunne hevde at sannhetsbæreren og sannhetsmakeren står i relasjon i kraft av at sannhetsbærerens (bildets/setningens) mulighet, nødvendiggjør at beståen eller ikke-beståen av en ekstern sannhetsmaker (et saksforhold) svarer til sannhetsbæreren. Om jeg kunne dannet meg et bilde av at stolen sto oppå bordet samtidig som den sto under, ville det være logisk mulig⁴⁰ at en slik virkelighet eksisterte. En følge av dette er at bildet stiller seg utenfor det den forestiller, den fremstiller det den skal forestille som en mulighet.⁴¹ Ut ifra en korrespondanselesning kan man hevde at dette er fordi det avbildede og det avbildende er noe forskjellig fra hverandre – sannhetsmakeren eller sannhetsbærerens rolle kan i så fall ikke reduseres til den andre.

Muligheten for at en setning/bilde er sant eller usant, kan ifølge Wittgenstein kalles setningens/bildets *mening*. At bildet kan vise en mulig situasjon [Sachlage/situation], bærer med seg en viss mening forutfor om vi avgjør om bildet er sant eller ikke. Bildene/setningene «Stolen står ved siden av bordet» og «Stolen står oppå bordet» kan begge overensstemme med virkeligheten, men de uttrykker forskjellig mening i kraft av at de ikke kan forestilles samtidig.⁴² En setning kan videre overensstemme eller ikke overensstemme med virkeligheten, noe som konstituerer dens sannhetsverdi.⁴³

For Wittgenstein uttrykkes tanken på en slik måte at den kan oppfattes med sansene, vi benytter sanselige tegn som *projeksjon* av en mulig situasjon. Om vi forestiller oss at jeg skal fortelle min venn at stolen står ved siden av bordet, er det mange forskjellige måter å gjøre det på. Det er derfor Wittgenstein mener det må være noe sanselig med hvordan vi uttrykker projeksjonen, slik at min venn også kan bemerke seg at jeg mener at stolen står ved siden av bordet – min venn må kunne (for eksempel) se eller høre forestillingen. Det som svarer til den

⁴⁰ Med logisk mulighet mener jeg simpelthen: At noe kan være tilfellet eller ikke tilfellet.

⁴¹ TLP, 2.16-2.173

⁴² Vi kan ikke si: «Stolen står oppå bordet og ved siden av bordet», men vi må si «Enten står stolen oppå bordet eller så står stolen ved siden av bordet».

⁴³ TLP, 2.2-2.222.

sanselige fremstillingen av setningen, kaller Wittgenstein *setningstegnet*. Setningstegnet er selv et faktum, for det forsikrer at vi kan danne oss bilder av noe.⁴⁴

EKSEMPEL: Om jeg skal forklare til min venn at stolen står ved siden av bordet, er det ingen annen måte å gjøre dette på enn å meddele det på en eller annen måte – vi kan ikke hevde at *p* uten at vi faktisk har ytret «*p*». Derfor er «*p*» et faktum i det tilfellet *p* har blitt ytret.

Ut ifra en korrespondanselesning, kan man hevde at setningstegnet er den måten en sannhetsbærer rekker seg ut til sannhetsmakeren. Uten setningstegnet ville det ikke vært noen måte å fremstille bildet/setningen på, og det ville heller aldri kunne være en relasjon mellom setningen/bildet og verden.⁴⁵

§ 6. Setningens relasjonen til virkeligheten

Jeg vil i denne paragrafen fremstille hva det vil si at en setning (sannhetsbærer) står i relasjon til et faktum (sannhetsmaker). Dette er relevant fordi det ut ifra en korrespondanselesing, må være en måte å vise hvordan en sannhetsbærer står i korrespondanserelasjon til en sannhetsmaker, og ikke en annen.

*

Wittgenstein skiller mellom navn og setninger. Setninger inneholder navn som er koordinert med hverandre. Han sammenligner det med hvordan møblene i et rom forholder seg til hverandre, at ikke stolen og bordet kan stå på samme sted samtidig, innebærer at møblenes mulige plassering nødvendigvis må forholde seg til hverandre. Setninger uttrykker analogt til dette eksemplet sin mening, ved at navnene i setningen forholder seg til hverandre på bestemte måter. Navn alene uttrykker kun *betydning*, de henviser til visse gjenstander uten hensyn til om de står på samme sted til samme tid. Situasjoner kan bli beskrevet, vi kan vise hvordan stolen og bordet hadde stått i forhold til hverandre om stolen hadde stått ved siden av bordet, men navn kan ikke uttrykke denne funksjonen. Det er ingenting som svarer til et navn om det ikke er tilfellet at det navnet henviser til eksisterer.⁴⁶ Men et navn, for eksempel «a»,

⁴⁴ Ibid, 3.1-3.2

⁴⁵ Glock, "Truth in the Tractatus." 350-351.

⁴⁶ TLP, 3.142-3.1431

uttrykker ikke om seg selv hvorvidt den eksisterer. Man kan si at tegnet (såfremt det er enkelt) forutsetter en betydning, men hvordan avgjør vi om navnet *faktisk* har en betydning?

Et navn betyr [bedeutet] en gjenstand. De elementene i setningen som svarer til gjenstander (navn), kaller Wittgenstein for *enkke tegn*, man kan ikke beskrive de videre. Det er i utgangspunktet ingen navn som beskriver en gjenstand bedre enn andre – sett at gjenstanden er usammensatt. Et navns betydning er alltid forutsatt, og det er slik setninger uttrykker mening. Om setningens navn er identifisert som navn er setningen ifølge Wittgenstein *fullstendig analysert*.⁴⁷

EKSEMPEL: Om jeg hadde sagt at «Ola svømmer og Anders svømmer ikke.», er denne setningen sann om Ola svømmer og Anders ikke svømmer, og usann om dette ikke er tilfellet. Men det ville ikke kunne bli sagt om setningen at den er meningsfull om det ikke hadde vært bestemt hvem navnene «Ola» og «Anders» henviser til, for det ville ikke være noen tilfeller hvor vi kunne si om setningen at den dannet et bilde av en situasjon som var sann eller usann.

For Wittgenstein er det kun gitt én fullstendig analyse av en setning.⁴⁸ Jeg vil påpeke at om det hadde vært tilfellet at et navn vilkårlig kunne henviser til gjenstander, uten at disse hadde vært forutsatt – altså at det hadde hengt i løse luften hvorvidt navnet faktisk henviste – ville det ikke finnes noen analyse av setningen som kunne kalles fullstendig, for det kunne alltid være et nytt sett med gjenstander som kunne fanges av setningen. Vi ville heller aldri kunne vite når en setning dannet et bilde av et saksforhold og når den ikke gjorde det.

Men forskjellige setninger kan uttrykke samme type mening, det som er felles for alle disse setningene kaller Wittgenstein *uttrykket*. Et uttrykk kan angis av en variabel, for eksempel Fx , som har som verdi, alle setningene som kan settes inn i variabelen.⁴⁹

Enkelte ord kan i dagligspråket ligne, Wittgenstein påpeker at ordet «Grün» på tysk både kan fungere som etternavn til en person og som adjektiv. Disse to ordene har helt forskjellige bruksområder og mening, derfor har de også forskjellige *symboler*, de bør derfor tegnesettes i henhold. Dette kommer av at tegn både har *tilfeldige* [zufällige/accidental] og *vesentlige* [wesentlich/essential] egenskaper, de tilfeldige egenskapene er de som resulterer

⁴⁷ Ibid, 3.2-3.23, 3.26

⁴⁸ Ibid, 3.25

⁴⁹ Ibid, 3.313-3.318.

fra hvordan setningen *projiseres*, mens de vesentlige egenskapene er de som er nødvendige for å uttrykke den bestemte meningen.⁵⁰ Dette må ikke forstås i betydningen av at det bare finnes en korrekt tegnsetting. Mening kan fremstilles på mange måter, for Wittgenstein er det vesentlige at alle disse fremstillingsmåtene samsvarer med en felles *avbildnings-logikk*.⁵¹

Jeg vil her påpeke at denne avbildningslogikken er avgjørende for en korrespondanselesning. For om ikke en slik avbildningslogikk tas hensyn til, ville det ikke vært noen måte å skille vesentlige fra tilfeldige egenskaper. To tegn kunne samsvare med samme situasjon, men de ville ikke avbildet på samme måte. Derfor ville alle egenskapene ved hvordan et tegn avbilder, utelukkende være betinget av selve projeksjonen – og ingen relasjon mellom tegnet og hva den avbilder.

At et bilde kan ligne på virkeligheten, er i kraft av at man kan sammenligne virkeligheten med bildet, og det er utelukkende denne avbildningen som gjør setningen sann eller usann.⁵² Her vil jeg påpeke at man ved en korrespondanselesning må kunne skille sannhetsbæreren fra sannhetsmakeren – eller modellen fra virkeligheten. Avbildningslogikken er derfor nødvendig, for man må kunne skille modellens nødvendige og tilfeldige egenskaper fra hverandre. Man må kunne holde oppe en arkitektonisk modell mot en bygning, og deretter si at modellen beskriver bygningen korrekt – til tross for å være tusen ganger mindre enn bygningen. Men om den arkitektoniske modellen avbilder bygningen, hva vil det si at denne avbildningen utgjør en relasjon mellom bygningen og modellen?⁵³

For Wittgenstein *speiles* den logiske formen i setningen, forholdet mellom virkeligheten og setningen blir *vist* ved denne speilingen. Men man kan ikke *si* det som blir *vist*. En setning *viser* gjennom sin struktur et saksforhold, men man kan ikke endre setningen til å si noe om hvordan setningen viser det den viser – da dette ville endre det som ble vist. Jeg vil påpeke at dette er en nødvendighet, for om setningen kunne endre sin avbildningslogikk ut ifra hva den påsto, kunne vi aldri konstruert et tegnspråk rundt setningene. Alle setninger hadde hatt sitt eget tegnspråk, som var avhengig av at vi visste akkurat hva setningen sa. Det er i kraft av at setningen kan vise noe som den ikke kan si, at vårt tegnspråk kan overensstemme med en felles avbildningslogikk.⁵⁴ Man kan ut ifra en korrespondanselesning hevde at den arkitektoniske modellen står i relasjon til bygningen, i

⁵⁰ Ibid, 3.32-3.5

⁵¹ Ibid, 4.01-4.015

⁵² Ibid, 4.05-4.0641

⁵³ I dette eksemplet forutsettes det at den arkitektoniske modellen er en sannhetsbærer.

⁵⁴ Ibid, 4.12-4.1213

kraft av at den sier at bygningen er slik og slik, i tillegg til at den viser at den og bygningen har korresponderende elementer.⁵⁵

Derfor mener Wittgenstein at et faktums interne strukturer og relasjoner – altså egenskaper ved et faktum, som faktumet ikke kan være foruten – ikke kan påstås i setninger, men viser seg [zeigt sich/makes itself manifest]. Ut ifra en korrespondanselesning kunne man hevdet at det at setningen viser noe annet enn det den sier, er det som gjør at de vesentlige egenskapene ved et tegn korresponderer med et faktums interne struktur.⁵⁶

Wittgenstein skiller her mellom *formale begreper* og *egentlige begreper*. Hvor formale begreper er de begrepene hvor det ikke kan bli uttrykket gjennom en setning at en gjenstand faller inn under dem. For eksempel vil det ikke kunne bli sagt hvorfor for eksempel «er en gjenstand» eller «er et begrep» er formale begreper – i motsetning til egentlige begreper, hvor man kan beskrive hvorfor noe faller inn under begrepet. Ved formale begreper er det simpelthen en egenskap ved den logiske notasjonen som gjør at gjenstandene kan bli gjenkjent som underlagt et formalt begrep. For eksempel kan variabelen x brukes til å betegne det formale begrepet «*gjenstand*», hvor a vil falle inn under begrepet i kraft av å kunne foretrede i en setning hvor x kan brukes. At både a og b faller inn under x , uttrykkes gjennom notasjon.⁵⁷

Derfor vil ifølge Wittgenstein logisk analyse av en setning til slutt lede til et grunnleggende nivå, som han kaller *elementærsetningen*. Elementærsetninger består av sammenkjedede navn uten noen form for logiske konnektiver. Om en meningsfull setning skal si noe sant om saksforhold, må setningen kunne utledes fra navnene på gjenstandene som inngår i saksforhold. En elementærsetning er en funksjon av navn, for eksempel Fx ⁵⁸. Om elementærsetningen er sann, består saksforholdet (de er direkte proporsjonale). Om alle sanne elementærsetninger er gitt, er hele verden beskrevet.⁵⁹

Ut ifra en korrespondanselesning av *Tractatus*, forestiller elementærsetningen den mest grunnleggende relasjonen mellom språk og saksforhold. Innenfor korrespondanselesningen blir ofte forholdet mellom saksforhold og elementærsetninger forestilt som *isomorf*.⁶⁰ Det vil si at saksforhold og elementærsetninger er *formmessig*

⁵⁵ Ibid, 3.21.

⁵⁶ Ibid, 4.122-4.1252.

⁵⁷ TLP, 4.126-4.1272

⁵⁸ Wittgenstein skriver de forkortet som $p, q, r \dots$ for det er logisk mulig å ha en elementærsetning som er funksjon av tusenvis av navn, dette ville være for strevsomt å skrive om og om igjen. (TLP, 4.24)

⁵⁹ TLP, 4.21-4.26.

⁶⁰ Se: Glock, "Truth in the Tractatus.", 352.

identiske. Likevel er det verdt å bemerke at Wittgenstein ikke gir noen eksempler på saksforhold. Om det er slik at saksforhold er eksterne sannhetsmakere, kan det forventes at en elementærsetnings struktur ville nøyaktig speile saksforholdets.⁶¹ Dermed er det i utgangspunktet ikke noe som hindrer en fra å oppdage denne strukturen, til tross for at den kan være ubegripelig komplisert.

§ 7. Om sannhetsgrunlaget til setninger

I denne paragrafen vil jeg undersøke forholdet mellom elementærsetninger og setninger. Hva vil en korrespondanseteori om sannhet si om setninger med logiske konstanter, når Wittgenstein avviser at logiske konstanter har korresponderende elementer i virkeligheten?

*

For Wittgenstein kan alle mulige setninger utledes fra alle elementærsetninger, fordi alle setninger er sannhetsfunksjoner av elementærsetninger, derfor er den allmenne setningsformen en variabel. Det skal være mulig å utlede en setning fra en annen, så lenge den enes sannhetsgrunner deles med den første. Wittgenstein bemerker at dette lar en forklare logiske slutninger ut ifra sannhetsgrunnene selv, man trenger ikke regler for logiske operasjoner. Wittgenstein mener at alle slutninger er gjort *a priori*.⁶² Det kommer av at elementærsetningenes sannhetsmuligheter er fullstendig oppnåelig *a priori* (Jeg kan alltid påstå at en vilkårlig elementærsetning *p* er sann eller usann – elementærsetningen er *bipolar*), derfor må også setninger kunne utledes *a priori*.

For at logiske operasjoner skal kunne gjennomføres på bakgrunn av sannhetsmuligheter, må setninger allerede stå i en intern sammenheng med hverandre. Derfor er operasjoner for Wittgenstein ingenting annet enn et uttrykk for relasjonen mellom setninger. Når jeg sier at «Det blir middag og dessert», ut ifra at min mor har sagt både «Det blir middag» og «Det blir dessert», uttrykker setningen en relasjon mellom elementærsetningene som konstituerer min setning. Slike operasjoner kaller Wittgenstein for *sannhetsoperasjoner* [Wahrheitsoperationen/truth-operations].⁶³

Disse sannhetsoperasjonene legger også grunnlaget for logiske konstanter, dette medfører at logiske konstanter som «&», «v», «→» (osv.), ikke er *urtegn*⁶⁴

⁶¹ Ibid.

⁶² TLP, 4.51-5.135

⁶³ Ibid, 5.2-5.234.

⁶⁴ Et «urtegn» defineres ikke av Wittgenstein, men kan bli forstått som et tegn som ikke kan defineres gjennom andre tegn. Alle tegn kan defineres ut ifra et fullstendig sett med urtegn.

[Urzeichen/primitive signs]. Dette kommer av at de kan defineres på flere forskjellige måter – og kan reduseres til den logiske konstanten «|». Derfor er negasjon for Wittgenstein heller ikke noe materielt, dette hevder han er tydelig ut ifra at dobbel negasjon har samme sannhetsgrunnlag som ikke-negerte setninger – muligheten for negasjon må allerede være tilstede i setningen. At alle meningsfulle setninger er sannhetsfunksjoner av elementærsetninger, som nødvendigvis er isomorfe med saksforhold, nødvendiggjør for Wittgenstein at det finnes en form alle setninger må dele – *setningsformen*.⁶⁵

En korrespondanselesning av forholdet mellom setninger og elementærsetninger, kan forestille setningers relasjon til virkeligheten, som sikret av at de alle er sannhetsfunksjoner av elementærsetninger, som igjen er isomorfe med saksforhold. Dermed er sannhetsgrunnlaget til elementærsetningene – som består i overenstemmelses-relasjonen mellom elementærsetningene og saksforhold – det som ifølge en korrespondanselesning, konstituerer korrespondanserelasjonen mellom språk og virkelighet.⁶⁶

§ 8. Glocks beståen-teori

I denne paragrafen vil jeg gi et eksempel på en tolkning av *Tractatus*, som forstår *Tractatus*' sannhetsteori som en korrespondanseteori. Til dette formålet vil jeg benytte meg av Glocks *beståen-teori* [obtainment theory]. Jeg mener hans teori belyser forholdet mellom korrespondanselesningen og den tradisjonelle metafysiske tolkningen, på en god måte. Det kan innvendes at Glocks teori strengt tatt ikke er en korrespondanseteori, for det er ifølge Glock visse forskjeller.⁶⁷ Likevel vil jeg i (§ 9.) forsøke å begrunne hvorfor jeg likevel anser Glocks teori som en korrespondanseteori.

*

Ifølge Glock, antar de som forsvarer en korrespondanseteori om sannhet i *Tractatus* at korrespondanserelasjonen, utgjøres av det isomorfe forholdet mellom elementærsetninger og saksforhold. Altså: *En setning s er sann hviss den er isomorf med hva den forestiller*. Glock påstår at dette er feil, fordi alle meningsfulle setninger, konstitueres av elementærsetninger som er isomorfe med saksforholdet de avbilder. Isomorfismen avgjør bare at setningen har sannhetsbetingelser, ikke at den er sann.⁶⁸

⁶⁵ TLP, 5.4-5.4711.

⁶⁶ Glock, "Truth in the Tractatus.", 352-353.

⁶⁷ Ibid. 345

⁶⁸ Ibid. 352-353.

Videre hevder han at det hovedsakelig er to krav som må oppfylles om en elementærsetning skal avbilde virkeligheten: Noe må korrespondere med dens elementer – det må være en *én-til-én-korrelasjon* mellom elementærsetningenes elementer og saksforholdenes elementer. For det andre, så må det være bestemt hvilke strukturelle forhold i setningen, som avbilder hvilke strukturelle forhold i det avbildede.⁶⁹

En setnings sannhet består – ifølge Glock – i at den for det første avbilder et saksforhold, og for det andre at dette saksforholdet kan sies å overensstemme med virkeligheten. At en setning overensstemmer med virkeligheten, forekommer ifølge Glock, når de konstituerende elementærsetningene avbilder saksforhold som består. Dermed gir Glock følgende definisjon av sannhet:

“(OT) Sentence *s* is true iff the state of affairs *s* depicts obtains.”⁷⁰

§ 9. Beståen-teorien er en korrespondanseteori om sannhet

Glock påstår at (OT) er uforenlig med en deflasjonær tolkning, fordi (OT) anvender en ontologisk kategori; nemlig «*mulig saksforhold*». Uten denne kategorien vil det ikke gi mening å snakke om en avbildning – såfremt man anser «avbildning» som en relasjon til virkeligheten. Likevel påpeker Glock at forsøk har blitt gjort på å omforme (OT) til en form for deflasjonisme, hvor enhver elementærsetning blir omformet til formen: $\Phi(n_1, \dots, n_n)$, hvor «*n*» står for navn på gjenstander, mens « Φ » står for måten de er sammenkjedet på, hvor denne elementærsetningen sier $\varphi(o_1, \dots, o_n)$. Om denne tolkningen stemmer, vil det bety at (OT) egentlig sier:

“(S/D₂) Sentence *s* is true iff *s* says that *p*, and *p*.”⁷¹

Denne tolkningen mener Glock er problematisk, for det er uklart hvorvidt « Φ » er ment å betegne predikatet til en elementærsetning, eller om det bare er en generell betegnelse for hvordan navnene i setningen forholder seg til hverandre – noe som ville inkludert både navnene på gjenstandene, men også navnene på relasjonene og predikatene til gjenstandene. For det andre mener Glock at det er usannsynlig at navnene er relatert slik gjenstandene er.

⁶⁹ Ibid. 351-352.

⁷⁰ Ibid. 355-356.

⁷¹ Ibid. 356.

For hvordan kan setningen «Stolen står ved siden av bordet», fremstille et romlig forhold mellom gjenstander? Derimot mener han at forholdet mellom en setning og et mulig saksforhold er konvensjonelt. At en viss kombinasjon av navn avbilder et saksforhold er fordi vi fastsetter hvilke tegn som står for hvilke gjenstander. Dermed kan man si at konvensjonen rundt å si at en elementærsetning er ordnet slik og slik om den er sann, sier simpelthen at selve saksforholdet er ordnet slik og slik.⁷²

Glock viser videre hvordan hans beståen-teori [obtainment theory] kan omformes til en korrespondanseteori. For en setning s er sann om den *avbilder* et saksforhold som består. Noe som gir følgende variant: *En setning s er sann om det er et faktum s avbilder*. Glock gjør her oppmerksom på at den eneste forskjellen mellom denne varianten av (OT) og en korrespondanseteori, er forskjellen mellom ordene «avbilder» og «korresponderer». Avbildning sikres av at språk er isomorf med virkeligheten. Altså er en setning sann om den er isomorf med et saksforhold som består. For Glock er korrespondanse gjennom avbildning og korrespondanse gjennom referanse begge to konstituerende for faktiske relasjoner mellom en setning s og virkeligheten.⁷³

Videre påstår han at en setning bare har *én* relasjon til virkeligheten, og denne relasjonen er uavhengig av om setningen er sann eller usann – denne relasjonen er den *avbildende relasjonen*. En setning p sier at p er tilfellet, mens « $\sim p$ » sier at ikke p er tilfellet. De beskriver den samme situasjonen. Den eneste forskjellen mellom at « p » sier feil det « $\sim p$ » sier riktig, er hvorvidt saksforholdet de avbilder består eller ikke.⁷⁴

Akkurat hva betyr det at en setning korresponderer med virkeligheten? Glock innrømmer selv at en konsekvens av korrespondanseteorien om sannhet, er at sannhet er en relasjon og ikke en egenskap.⁷⁵ Som nevnt, mener Glock at relasjonen mellom en sann setning og virkeligheten er en avbildende relasjon. Dette mener han er ensbetydende med at det for enhver sann setning, er et faktum som setningen er isomorf med – i kraft av at setningen står i relasjon med virkeligheten.⁷⁶ Denne relasjonen utgjør sånn sett ikke en annen sannhetsteori, men gir derimot et svar på *hvordan* setninger korresponderer med virkeligheten – nemlig ved å stå i en isomorfavbildende relasjon.

⁷² Ibid.356-357.

⁷³ Ibid. 359.

⁷⁴ Ibid. 362.

⁷⁵ Ibid. 348.

⁷⁶ Ibid. 358.

III: Anti-korrespondanselesningen

§ 10. Hvilken versjon av korrespondanseteorien er beståen-teorien?

Jeg skilte i (§ 1.) mellom to typer korrespondanseteorier⁷⁷. Jeg nevnte i den sammenhengen at (K1) er problematisk fordi den forutsetter at pseudo-setninger (setninger som ikke er meningsfulle) og gjenstander er usanne. Jeg nevnte også at (K2) er problematisk fordi den forutsetter at negative faktum eksisterer. Glocks tolkning beskriver *hvordan* korrespondanse forekommer i *Tractatus*, men det er enda ikke avgjort hvorvidt beståen-teorien faller inn under (K1), (K2) eller ingen av delene. Om det viser seg at (OT) skulle falle inn under (K1) eller (K2), kan dette medføre at disse problematiske aspektene også vil gjelde for (OT).

*

Glock siterer følgende passasje fra *Tractatus*:

«2.222 I [bildets] menings overenstemmelse eller ikke-overenstemmelse [Nichtübereinstimmung] med virkeligheten, består dens sannhet eller falskhet.»⁷⁸

Ifølge Glock, hevder Wittgenstein her eksplisitt at det er et bildes/setnings overenstemmelse eller ikke-overenstemmelse som skiller sanne og falske setninger. At en setning/bilde overensstemmer med virkeligheten, betyr at dens mening forestiller et saksforhold som består.⁷⁹ Men, som nevnt, mener Wittgenstein at setningene «*p*» og «*~p*» svarer til samme virkelighet.⁸⁰ Hvordan kan de svare til samme virkelighet, uten å ekskludere hverandre? Glock mener at dette ikke må forstås som at de henviser til samme faktum – dette ville medført at ingen korrespondanserelasjon kunne skilt «*p*» fra «*~p*» – derimot mener Glock at de henviser til samme virkelighet, og at «*~*» står for en sannhetsoperasjon som må utføres på «*p*» for at dens mening skal overensstemme med virkeligheten, om «*~p*» er sann.⁸¹

Glock gir i (OT) ingen definisjon på hva det vil si om en setning er usann, men om vi nå tar i betraktning at Glock anser avbildning som en form for korrespondanse⁸², kan vi gi mer eksplisitt definisjon av sannhet og falskhet innenfor (OT):

⁷⁷ Se: (K1) og (K2)

⁷⁸ TLP, 2.222; Glock, "Truth in the Tractatus.", 354.

⁷⁹ Ibid. 354-355.

⁸⁰ TLP, 4.0621.

⁸¹ Glock, "Truth in the Tractatus.". 359-362.

⁸² Se: (§ 9.)

*OT-fullstendig*⁸³: En setning s er sann hvis det mulige saksforholdet s avbilder ikke-overensstemmer med virkeligheten.

En setning s er falsk hvis det mulige saksforholdet s avbilder ikke-overensstemmer med virkeligheten.

Denne definisjonen er mer eksplisitt fordi den angir betingelsene for falskhet, samtidig som den tydeliggjør hva slags relasjon sannhetsbæreren (setningen) og sannhetsmakeren (faktumet) står i; nemlig henholdsvis en overenstemmelsesrelasjon eller en ikke-overenstemmelsesrelasjon. Denne utvidede definisjonen er rekonstruert på bakgrunn av Glocks kommentarer om (2.222).

*

Nå er spørsmålet om (OTF) er en versjon av (K1) eller (K2). Videre vil jeg drøfte henholdsvis (K1) og (K2), og konkludere med at (OTF) verken faller inn under (K1) og (K2).

*

I motsetning til (K1) hvor sannhetsbæreren « x » er udefinert, definerer Glock i (OT) sannhetsbæreren som « s » – en setning som avbilder et saksforhold. Spørsmålet er imidlertid om Wittgenstein ville sagt seg enig i at « s » utgjør en meningsfull setning, eller om det er en antagelse Glock gjør.

Her vil jeg påminne om at et bilde/setning ifølge Wittgenstein avbilder sin mening, hvor meningen er det mulige saksforholdet som avbildes. Men man må også ta i betraktning at en setning ikke *inneholder* sitt eget saksforhold, men kun *muligheten* til å avbilde det.⁸⁴ En meningsfull setning må derfor forstås som en setning som inneholder muligheten til å avbilde sin egen sannhetsbetingelse – den kan si «Dette og dette er tilfellet om den er sann». Denne sannhetsbetingelsen uttrykkes uavhengig av om setningen er sann eller usann.⁸⁵ Det eneste kravet Wittgenstein stiller til at en setning avbilder et saksforhold, er at dette saksforholdet er forestillbart.⁸⁶

Det er gitt at en setning s kan være sann, om vi allerede vet at den har sannhetsbetingelser. Likevel vil vi streve med å forklare en setnings falskhet om vi aksepterer

⁸³ Herfra: OTF

⁸⁴ TLP, 3.13

⁸⁵ Ibid, 2.22.

⁸⁶ Ibid, 3.-3,031.

både Wittgensteins forklaring og (OTF). For en setning s har ifølge (OTF) sannhetsbetingelser som skal garantere dens falskhet, nemlig at « s » inneholder muligheten til å kunne avbilde et saksforhold, men det er likevel ikke gitt at dette vil utgjøre en overenstemmelses-relasjon – altså en korrespondanserelasjon som vil *garantere* setningens falskhet. For om det er tilfellet at « s » har sannhetsbetingelser, vil setningens falskhet enten være et produkt av mangel på overenstemmelse med et faktum – slik som « x » i (K1). Eller et produkt av at det overensstemmer med et negativt faktum – slik som « x » i (K2).

Det kan ikke være slik at « s » sin falskhet er et produkt av mangel på overenstemmelse-relasjon med et faktum (som i (K1)), for da ville det fantes meningsfulle setninger som avbildet – men ikke inneholdt – saksforhold uten å korrespondere med dem. Dette ville vært kontradiktorisk. For det avbildede saksforholdet er det samme uansett om det er et positivt eller negativt faktum. Derimot har allerede « s » sannhetsbetingelser – for den må *kunne* fremstille et saksforhold som både kan bestå og ikke-bestå.⁸⁷ Det jeg mener å si her, er at mangel på overenstemmelse utgjør den tilstrekkelige betingelsen for en setnings falskhet ifølge (OTF), men det er i tillegg en nødvendig betingelse at setningen overhode kan avbilde et saksforhold. Noe som innebærer at setningen både kan være sann og usann. Det er to grunner til at dette er tilfellet:

1. En setning må ifølge både (OT) og (OTF) per definisjon være meningsfull for å kunne avbilde noe som består – uavhengig av dens sannhetsverdi.
2. Avbildningsrelasjonen er ifølge Glock en «genuin» relasjon til virkeligheten. Det som differensierer en sann fra en falsk setning, er hvorvidt saksforholdet den avbilder består.⁸⁸

Om avbildning for Wittgenstein konstituerer en relasjon mellom en setning og virkeligheten – slik Glock mener,⁸⁹ så kan man forvente at avbildningsrelasjonen « s » har til virkeligheten er uavhengig av om « s » er sann eller usann. Dette må være tilfellet, for om « s » sin avbildningsrelasjon hadde vært avhengig av setningens sannhetsverdi for å kunne avbilde et mulig saksforhold, ville « p » og « $\sim p$ » svart til ulike virkeligheter. Dette er fordi den falske setningen hadde vært falsk i kraft av å ikke-overensstemme med virkeligheten, dens negerte motpart ville vært meningsfull i kraft av å være sann. Men siden de ikke kan være sanne

⁸⁷ Ibid, 2.222

⁸⁸ Glock, "Truth in the Tractatus.", 359.

⁸⁹ Ibid., 359.

samtidig – altså overensstemme samtidig – kunne aldri « p » og « $\sim p$ » vært meningsfulle samtidig. Altså ville det mulige saksforholdet setningen avbildet vært forskjellig ut ifra om setningen var sann eller usann.⁹⁰ Men siden en setnings mening er uavhengig av dens sannhet eller falskhet, vil en meningsfull setning alltid kunne avbilde et mulig saksforhold.⁹¹

Om vi da tolker «avbildning» som en form for korrespondanse, slik Glock gjør,⁹² vil det ikke være i kraft av korrespondanserelasjonen mellom en setnings mening og virkeligheten at setningens sannhetsverdi er avgjort. Det kan virke som at Glock har en innvending mot dette argumentet, for han mener at « p » og « $\sim p$ » ikke angir samme faktum, men derimot bare de samme gjenstandene.⁹³ Likevel er dette problematisk, for det impliserer at hvorvidt et saksforhold består eller ikke, er forårsaket av et element som endrer saksforholdene til forskjellige faktum. Altså: Til tross for at « p » og « $\sim p$ » taler om samme gjenstander, må det om vi aksepterer Glocks påstand i så fall være noen elementer ved avbildningen av « $\sim p$ » som gjør at den avbilder et annet faktum. Men det negative faktumet er jo ifølge Wittgenstein definert ut ifra det positive.⁹⁴ Om det er tilfellet at det faktumet « $\sim p$ » nevner om setningen er sann, er definert uavhengig av det faktumet « p » nevner om det er sant – altså at « p » og « $\sim p$ » nevner forskjellige faktum – er det ingenting i veien for at de ikke motstrider hverandre, og derav at setningene kan være sanne samtidig. Dette ville i så fall være en kontradiksjon. Dette strider imot Wittgenstein, fordi « p » og « $\sim p$ » har samme mening – de avbilder samme saksforhold – men motsatt. Wittgenstein nevner også at man kan ikke trekke et skille mellom et negativt faktum og et positivt faktum, uten at man definerer den ene ut ifra den andre.⁹⁵

Det er sant at verden er forskjellig ut ifra om det er « p » eller « $\sim p$ » som sann, og det er rimelig å akseptere Glocks påstand om at de derfor ikke avbilder samme faktum, men dette blir å forvirre hva det vil si at de er sanne med hva de avbilder. At saksforholdet består kunne gjort « p » sann og « $\sim p$ » falsk, men det er ikke derfor slik at hva « $\sim p$ » avbilder konstituerer en relasjon mellom setningen og et annet faktum. Dette ville i så fall innebære at setningen « p » var sann i kraft av å stå i en genuin relasjon med et faktum, og setningen « $\sim p$ » er usann i kraft av å korrespondere med et negativt faktum. Til tross for at Wittgenstein trekker et skille

⁹⁰ TLP, 4.061

⁹¹ Ibid, 2.22

⁹² Glock, "Truth in the Tractatus.". 359.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ TLP, 4.063.

⁹⁵ Ibid, 4.063, 5.5151.

mellom positive og negative faktum, er det kun positive fakta som utgjør verden.⁹⁶ Negative fakta er bare negative i kraft av de positive.⁹⁷ For om det ikke hadde eksistert noen verden, ville det ikke kunne eksistert noen fakta som ikke bestod – det hadde tross alt ikke vært noen konstituerende gjenstander. Dessuten påpeker Wittgenstein at en setnings usannhet ikke kan defineres ut ifra om det korresponderer med et negativt faktum.⁹⁸

*

Argumentet mot Glock oppsummert: Hvis beståen-teorien forklarer avbildning som en form for korrespondanse mellom setninger og eksterne saksforhold, vil beståen-teorien være en form for korrespondanseteori. Enten er beståen-teorien en versjon av (K1) eller (K2), eller så er det en versjon av en helt annen teori. Beståen-teorien kan ikke være en versjon av (K1), da dette innebærer at en meningsfull setning står i korrespondanserelasjon med (avbilder) et saksforhold uten å stå i korrespondanserelasjon med (avbilde) et saksforhold. Beståen-teorien kan heller ikke være en versjon av (K2), da dette innebærer at usanne meningsfulle setninger korresponderer med negative faktum, noe Wittgenstein avslår. Dermed kan ikke beståen-teorien være en versjon av (K1) eller (K2).

§ 11. En deflasjonær lesning

Vi så i (§ 10.) at den fullstendige definisjonen av Glocks beståen-teori var uforenlig med (K1) og (K2). Om så beståen-teorien virkelig er «the official theory of truth in the *Tractatus*»⁹⁹, er spørsmålet hva egentlig (OTF) sier. Jeg vil i denne paragrafen argumentere for en deflasjonær lesning av *Tractatus*.

*

Som forklart i (§ 9.) forstår Glock med «avbildning», en genuin relasjon til virkeligheten. Dette kommer av at han anser den meningen som avbildes av setninger/bilder – et mulig saksforhold – som en *ontologisk kategori*. Dette er en konsekvens av at han anser de første setningene i *Tractatus* som påstander om et metafysisk system.¹⁰⁰ Han spesifiserer ikke nærmere hva han mener med «ontologisk kategori», men det kan bli sluttet fra konteksten at det som faller inn under en ontologisk kategori ikke kan reduseres ned til noe annet enn et værende. Om gjenstands-begrepet er en form for ontologisk kategori kan det ikke reduseres til

⁹⁶ Ibid, 1.-2., 2.06

⁹⁷ Ibid., 2.05.

⁹⁸ Ibid, 5.5151.

⁹⁹ Glock, "Truth in the *Tractatus*.", 356.

¹⁰⁰ Ibid., 356, 359, 364

noe instrumentelt. Problemet er analogt med brille-verden-forholdet. En svaksynt person vil bruke briller for å se verden, men det betyr ikke at brillene er det som garanterer eksistensen av gjenstanden personen ser på – brillene spiller hovedsakelig en instrumentell rolle i å frembringe gjenstanden for personen.

Jeg vil argumentere for at et mulig saksforhold ikke er en ontologisk kategori. Om dette stemmer, vil ikke avbildningen av en setnings mening (saksforholdet) konstituere en korrespondanserelasjon mellom en sannhetsbærer og en sannhetsmaker. Derimot vil begrepet om saksforhold og gjenstand utgjøre en kategori som er uatskillelig fra språket.

§ 11.1. Logikk er forutfor ontologi

Ifølge José Medina er det logiske bildet og det ontologiske bildet av verden to sider av samme mynt. Det logiske rammeverket Wittgenstein danner, har ifølge Medina ontologiske konsekvenser, disse ontologiske konsekvensene er ikke språk- og sinns-uavhengige.¹⁰¹

I teksten *Notes on Logic* (1913), hevder Wittgenstein følgende:

“[Philosophy] consists of logic and metaphysics, the former its basis.”¹⁰²

Dette sitatet støtter opp under ideen om at Wittgenstein anser logikk som grunnlaget til ontologi og metafysikk. Dermed må ethvert metafysisk system – uansett hvor grunnleggende det skulle være – ha et sett med logiske prinsipper de følger.¹⁰³ Følgene av at logikk er grunnlaget til ontologi er ifølge Medina at avhengighetsforholdet i *Tractatus* er motsatt av rekkefølgen setningene presenteres i. At setninger er meningsfulle er ikke et produkt av ontologien Wittgenstein presenterer i starten av *Tractatus*. Derimot er ontologien et produkt av at en setnings mening er bestemt ut ifra logikken.¹⁰⁴ Dette kommer av at logikken for Wittgenstein ikke avhenger av erfaringen av hvordan verden er, men derimot bare erfaringen av *at noe er*.¹⁰⁵

Dette kan lede til følgende innvendinger:

¹⁰¹ Medina, "Deflationism and the true colours of necessity in Wittgenstein's *Tractatus*.", 365.

¹⁰² Ludwig Wittgenstein, "Notes on Logic," i *NOTEBOOKS 1914-1916* (New York: Harper & Brothers Publishers, 1961). 93.

¹⁰³ At logikk er grunnlaget til ontologi og metafysikk understøttes også av Wittgenstein i 3.03-3.032 (TLP, 3.03-3.032).

¹⁰⁴ Medina, "Deflationism and the true colours of necessity in Wittgenstein's *Tractatus*.", 360-361.

¹⁰⁵ TLP, 5.551-5521

1. Hvordan forklarer vi innhold i logikk, uten å ha noen empirisk erfaring av verden?
og
2. Hvordan kan det ha seg at tegn vi danner oss *a priori* kan stemme overens med verden, altså at de faktisk symboliserer?

Wittgensteins løsning er å vektlegge at logikken er et *system*, det vesentlige ved tegnet er at det kan være en del av dette systemet.¹⁰⁶ Han sammenligner det med det som på tysk kalles «Gerüst», som både kan oversettes med «stilas» og «rammeverk». Logikken viser at setninger er sine egne beviser, og at de kan utledes fra elementærsetninger, dette er mulig fordi Wittgenstein anser logikken som et *speilbilde* av verden – logikken er *transcendental*.¹⁰⁷ Det vil si at uansett hvordan vi skulle forestille oss verden, ville den alltid forestilles logisk – for vi kan bare tenke logisk.¹⁰⁸ Derfor gir det heller ikke mening å snakke om at Wittgensteins logiske rammeverk grunner i hans metafysikk, slik Glock gjør.¹⁰⁹

§ 11.2. Gjenstander er logiske

Sett fra den forrige underparagrafen, fremstår logikk som fundamentalt for Wittgenstein. Om dette er tilfellet, må også det som i tidligere paragrafer ble ansett som ontologisk grunnleggende, egentlig være logisk grunnleggende. I denne underparagrafen, vil jeg undersøke hvorvidt gjenstander er logisk grunnleggende.

*

Om faktum er eksterne sannhetsmakere, vil de konstituerende gjenstandene også måtte være eksterne. Men ifølge Colin Johnston forstår Wittgenstein gjenstander som de mulige bestanddelene av saksforhold. Gjenstander er *uselvstendige*.¹¹⁰ Men hvorfor stiller Wittgenstein krav om at gjenstander alltid må forekomme som en del av et annet saksforhold? Om gjenstander virkelig hadde vært konstituerende for sannhetsmakere, ville det vel ikke vært noe som forhindret de fra å forekomme på egenhånd?

Det er flere grunner til at gjenstander er uselvstendige. På den ene siden nevner Wittgenstein at muligheten for at en gjenstand kan kombineres med en annen, er forutsatt i gjenstanden selv. Han gir så to argumenter for at dette er tilfellet, nemlig at så lenge det

¹⁰⁶ Ibid, 5.554-5.555.

¹⁰⁷ Ibid, 6.124-6.13

¹⁰⁸ Ibid, 3.03.

¹⁰⁹ Glock, "Truth in the Tractatus.", 364.

¹¹⁰ Johnston, "The Picture Theory.", 147-148; TLP, 2.0122.

overhode kan tenkes at en gjenstand kan kombineres med en annen, kan man ikke se bort i fra denne muligheten. Men Wittgenstein gir enda en grunn; Om en ting [Ding/thing] er selvstendig, må den kunne forekomme innenfor alle mulige situasjoner.¹¹¹

Det første argumentet er empirisk, mens det andre tolker jeg logisk. Det er logisk så lenge man tolker det som et prinsipp at en gjenstand kun kan forekomme selvstendig om alle mulige situasjoner kan reduseres til den. Om en gjenstand hadde vært selvstendig, hadde den utgjort en hel verden. Dette er tilfellet fordi man, ifølge Wittgenstein, kan vite om alle gjenstandens mulige forekomster innenfor saksforhold om man kjenner til gjenstanden. Om man så vet at gjenstanden er selvstendig, ville det aldri kunne blitt oppdaget noen mulige saksforhold senere. For Wittgenstein er alle saksforhold gitt, om alle gjenstander er gitt.¹¹²

Wittgenstein bemerket i en samtale med Wienerkretsen, at beskrivelsen av saksforhold forutsetter eksistensen av noe uforanderlig i verden, noe uavhengig av eksistensen eller ikke-eksistensen av saksforhold, men dette forutsatte «noe» er noe vi alle kjenner.¹¹³ Slik sett kan et saksforhold være mulig, uten å forutsette saksforholdets ontologiske status (hvorvidt den eksisterer eller består). Ethvert mulig saksforhold, forutsetter bare eksistensen av noe uforanderlig. Hviss et saksforhold er logisk mulig, kan det bestå, men dette innebærer ikke å si noe om hvorvidt de bestående saksforholdene utelukker det logisk mulige saksforholdet. Dette ville være en empirisk sak å avgjøre.¹¹⁴

En konsekvens av dette er at en tractatus-gjenstand ikke er en fysisk gjenstand. En «virkelig» gjenstand er definert etter hva slags *fysiske betingelser* den er underlagt. Dette er i motsetning til tractatus-gjenstander, hvor *logiske betingelser* gjelder.¹¹⁵ Et snøflak kunne aldri eksistert på solen, for det ville smeltet. Men om snøflaket hadde vært en tractatus-gjenstand, ville de eneste begrensningene vært logiske.¹¹⁶

Hva er så en gjenstand? Ifølge Medina må gjenstander anses som *potensiale for sannhets-verdi*. At Wittgenstein anser gjenstander som bestandige, er simpelthen kravet om at

¹¹¹ TLP, 2.0121-2.0122.

¹¹² TLP, 2.0123-2.0124.

¹¹³ Klagge, *Tractatus in Context.*, 56.

¹¹⁴ TLP, 2.0231, 2.05.

¹¹⁵ Dette må imidlertid ikke tolkes som at det ikke kan være et sett med logiske prinsipper, som gjør at en gjenstand hadde smeltet på solen. Poenget er simpelthen at en tractatus-gjenstand alltid først er begrenset logisk.

¹¹⁶ TLP, 2.0131, 3.032.

en setning kan uttrykke mening uavhengig av dens sannhetsverdi. Derfor spiller gjenstands-
begrepet i *Tractatus* en logisk rolle, og er ikke bestemt av å være ontologisk forutsatt.¹¹⁷

§ 11.3. Navn forutsetter gjenstander

I forrige underparagraf undersøkte vi påstanden om at gjenstander er logisk forutsatt. Men hvordan påvirker dette vår kjennskap til gjenstander? I denne underparagrafen, vil jeg undersøke hvordan vi uttrykker denne kjennskapen til gjenstander, som Wittgenstein nevnte.

*

Ifølge Ishiguro gis gjenstander gjennom oppklaringer, som forekommer når man bruker *navn*. Wittgenstein må ikke bli forstått som å påstå at vi må vite betydningen til et urtegn for å bli oppklart om dens betydning – dette er sirkulært. Å identifisere et urtegn og å forstå en oppklaring er ikke to forskjellige epistemiske steg – de er uatskillelige.¹¹⁸

Her er det viktig å nevne at et navn i *Tractatus* må anses som et «teknisk» begrep, med en annen betydning enn den vi vanligvis assosierer med den. Navnene i *Tractatus* benevner enkle gjenstander, disse gjenstandene kan ikke beskrives nærmere. Ishiguro hevder derfor at det som bestemmer navn, er bruken av dem.¹¹⁹

Ifølge Ishiguro er en gjenstand i *Tractatus* ikke en klassifikasjon av forskjellige enkle ting, for eksempel stoler, blomster og lyspærer – for hvordan er disse enkle? Derimot er de et produkt av den logiske notasjonen i *Tractatus*. Derfor er gjenstandsbegrepet et *skinnbegrep* [Scheinbegriffes/pseudo-concept] for Wittgenstein. Gjenstandsbegrepet er under denne lesningen, et produkt av at vi fremstiller setningers mening gjennom logisk notasjon.¹²⁰ At gjenstandsbegrepet er et skinnbegrep må forstås som at det er meningsløst å si at det eksisterer gjenstander. Gjenstanden forutsettes som noe en setning viser, ut ifra setningsbruken.¹²¹

Likevel kunne ikke navn på gjenstander blitt *gitt* gjennom for eksempel peking, for la oss si at jeg skulle pekt på en stol for å så si «Det er en stol!», i det tilfellet ville man egentlig ikke visst hva jeg pekte på. Det kunne vært alt fra stolens brunfarge, til plasseringen stolen har i rommet. Derfor mener Ishiguro at navn gis i sammenheng med setningen de forekommer i. Det vil si at om en setnings mening er bestemt, for eksempel «a eksisterer!», er kravet om

¹¹⁷ Medina, "Deflationism and the true colours of necessity in Wittgenstein's *Tractatus*." 362.

¹¹⁸ Hidé Ishiguro, "Use and Reference of Names," i *Studies in the Philosophy of Wittgenstein*, red. Peter Winch (New York: Routledge, 1969). 28-29.

¹¹⁹ Ibid. 22-25.

¹²⁰ TLP, 4.1272

¹²¹ Ishiguro, "Use and Reference of Names." 26-27.

meningsfullhet i denne setningen, det samme som kravet om at gjenstanden er bestemt. Altså: Om vi vet at meningen ved en setning er bestemt, forutsetter dette en betydning.¹²²

EKSEMPEL: Vi setter ofte merkelapper på ting, for eksempel flasker, for å vite hva som er inneholdt i flasken. Vi skriver for eksempel «saft» utenpå en saftflaske. Men vi må vite hvordan vi bruker navnet «saft» for å kunne vite at det er innholdet i saftflasken og ikke saftflasken selv som navnet «saft» henviser til.

Ifølge Ishiguro gjelder den samme ideen for navn.¹²³ Et navn på en tractatus-gjenstand, er ikke en merkelapp, men et sett med uttrykk som alle sammen henviser til den samme gjenstanden. For Ishiguro, grunner dette i at Wittgensteins idé om betydning egentlig ikke er *ekstensjonell*, men *intensionell*¹²⁴. Her trengs det en begrepsforklaring: «Ekstensjon» henviser i språkfilosofien til de tingene som faller inn under et navn eller et begrep – for eksempel henviser begrepet «rød» til alle røde ting. «Intension» derimot betyr i språkfilosofien meningsinnholdet som uttrykkes ved et symbol – for eksempel er intensionen til «rød» *rødhet*. Dermed kan det sies at intensionen bestemmer bruken av begrepet. Om intensionen til uttrykket «rød» var *blåhet*, ville ekstensjonen til «rød» vært alle blå ting. Dette mener Ishiguro er i motsetning til den normale ekstensjonelle tolkningen av (3.203)¹²⁵, som har blitt forstått som at betydningen til et enkelt navn er dens bærer (gjenstanden), slik at gjenstanden er navnets referanse.¹²⁶ En konsekvens vi kan trekke fra Ishiguros tolkning er at Wittgensteins gjenstandsbegrep ikke henviser til en materiell komponent i et «metafysisk system», det er ikke noe som gir språket mening i kraft av at språket korresponderer med det. Derimot er det simpelthen hva som forbinder et tegn med verden.

Derfor mener Ishiguro at gjenstandene bare er den nødvendige forutsetningen for at det grunnleggende nivået av logisk analyse – enkle navn – skal gi mening til resten av språket. Enkle navns betydning er ikke av en ekstensjonell art, for de nødvendiggjør ikke et sett med materielle gjenstander, derimot er de intensionelle, for de nødvendiggjør kun at det finnes

¹²² Ibid. 27-28.

¹²³ Ibid. 35-36.

¹²⁴ Det språkfilosofiske begrepet «intension» må ikke forveksles med det engelske ordet «intention». Det er ingen måte å skille disse på norsk. Derfor skriver jeg «intensionell» for å skille det fra «intensjonell».

¹²⁵ «3.203 Navnet betyr gjenstanden. Gjenstanden er dens betydning. («A» er det samme tegnet som «A».)» TLP, 3.203.

¹²⁶ Ishiguro, "Use and Reference of Names.", 37, 40.

bestemte egenskaper ved uttrykket. Et eksempel på hvordan enkle navn spiller en intensionell rolle, kan sees i setningen: «x står ved siden av bordet». Variabelen «x» sin rolle i setningen er simpelthen å utfylle relasjonen «står ved siden av bordet», dette sikrer muligheten for at setningen kan ha en ekstensjon, men den legger ikke noen empiriske krav på at vi skal vite akkurat hva som henvises til.¹²⁷ Slik kan man gi mening til uttrykket «Verden er alt som er tilfellet».¹²⁸ For verden er ikke eksistensen av gjenstander, men produktet av at språket er bestemt – uansett *hvordan* det skulle være bestemt.

§ 11.4. Fakta er ikke sannhetsmakere

I de tidligere underparagrafene har vi kommet frem til at logikk er forutfor enhver bestemt ontologi. Deretter så vi hvordan dette la grunnlaget for en forståelse av gjenstander som sannhetspotensiale, forutsatt av det logiske systemet i *Tractatus*. På bakgrunn av dette, vil jeg argumentere for at fakta ikke utgjør sannhetsmakere.

*

Ifølge Johnston er Wittgensteins forståelse av fakta identisk med hans forståelse av en setnings mening. Dette kommer av at en setnings mening er et mulig saksforhold, noe som innebærer at en meningsfull setning ikke først avbilder et saksforhold og deretter sier at den er tilfellet. Derimot avbilder den selve setningens sannhetsbetingelse.¹²⁹

Til tross for at jeg i (§ 10.) av slo at skillet mellom positive og negative fakta utgjør et konstituerende element i en korrespondanserelasjon, er det viktig å bemerke at Wittgenstein fremdeles drar skillet. Men hvorfor? Man kan ifølge Wittgenstein ikke trekke slutningen om at et saksforhold ikke-består, på bakgrunnen av at et annet består. Saksforholdene er uavhengig av hverandre.¹³⁰ Saksforholdet $\phi(A-B-C)$ kan enten bestå eller ikke-bestå, men det er ingen måte å beskrive at saksforholdet ikke-består, uten å først uttrykke at det består og deretter negere påstanden. Men om vi vet at saksforholdet er tilfellet, vet vi også at det ikke er tilfellet at det ikke er tilfellet (dobbel-negasjon). Dermed er uttrykkene ikke uavhengige av hverandre. Om dette skal være kompatibelt med Wittgensteins idé om at saksforhold er uavhengige av hverandre, må det negative og det positive faktumet bestå av samme saksforhold. Skillet mellom et positivt og et negativt faktum er derfor ikke et ontologisk

¹²⁷ Ibid. 45-46.

¹²⁸ TLP, 1.

¹²⁹ Johnston, "The Picture Theory.", 145.

¹³⁰ TLP, 2.04-2.062.

skille, til tross for at den ene består og den andre ikke, men et skille mellom hvordan setningens sannhetsbetingelser uttrykkes – for meningen er samme saksforhold, men motsatt.

Her er en mulig innvending at det likevel kan være slik at fakta er sannhetsmakere og ikke bare sannhetsbetingelser, men at de likevel bare lar seg uttrykke som sannhetsbetingelser – at «resten» er epistemisk utilgjengelig. Men ifølge Johnston, definerer Wittgenstein saksforhold som gjenstander som er sammenkjedet *inn i hverandre*. Med dette mener Wittgenstein at det ikke eksisterer noen eksterne elementer eller gjenstander som forbinder gjenstandene sammen, altså ingen *kopula*. Gjenstandene er kun regnet som forskjellige i kraft av å kunne kombineres på forskjellige måter. Noe som ifølge Johnston innebærer at det ikke kan være noe annet ved faktum enn at de er uttrykkelige sannhetsbetingelser.¹³¹

EKSEMPEL: Man kan se for seg gjenstandene som puslespillbrikkene i et puslespill. Brikkene har tagger og hull, som gjør at de kan festes sammen på forskjellige måter, men det er ingen bindemiddel utenom brikkene selv som gjør at de fester seg inn i hverandre. Det resulterende bildet som dannes av brikkene vil være forskjellig i kraft av *hvordan* brikkene pusles sammen og ikke ut ifra *hva* som binder de sammen. Men hvorvidt det bildet avbilder består eller ikke-består, avgjøres ikke ut ifra noe annet enn hva bildet avbilder.

Ifølge Johnston medfører dette at uttrykkningen av et faktum, *viser* faktumets fulle struktur. En setnings syntaks uttrykker den fullstendige ontologien til faktumet. Som vi undersøkte i forbindelse med Ishiguros forståelse av tractatus-navn, blir navnene gitt betydning gjennom bruken av setninger. Denne bruken av setninger avgjør da hvilke saksforhold som utgjør meningen til en setning. Dermed utgjør bruken av setningen – som utelukkende er begrenset av hvorvidt meningen kan uttrykkes – uttømmende hele faktumet som sin sannhetsbetingelse. At en setning ikke kan være sann uten at den avbilder et saksforhold som overensstemmer med verden, betyr ingenting annet enn at en setning ikke kan være sann med mindre den uttrykker noe som kan uttrykkes og dette består.¹³² Konsekvensen av dette er at et mulig saksforhold ikke er en ontologisk kategori, men simpelthen noe som forutsettes av at det det logiske bildet er uttrykkelig. Derfor utgjør ikke fakta sannhetsmakere.

¹³¹ Johnston, "The Picture Theory.", 147-148.

¹³² Ibid., 151

§ 11.5. Sannhet sett fra det logiske rommet

I denne konkluderende underparagrafen vil jeg forsøke å gi et *grafisk* eksempel på hvordan Johnstons tolkning av fakta som uttrykkelige sannhetsbetingelser, sammenfaller med en deflasjonær sannhetsforståelse.

*

Om et faktum er uttømmende et uttrykk for en setnings sannhetsbetingelser, slik at faktumet P , er den uttrykkelige sannhetsbetingelsen til p , må setningen og faktumet ha noe til felles. I den forrige underparagrafen hevdet Johnston at denne likheten bestod i at setningens syntaktiske struktur er saksforholdets struktur.¹³³ Ifølge Wittgenstein må det avbildede og avbildningen dele den samme logiske formen, som han hevder er virkelighetens form. Et tegn bestemmer den logiske formen, ut ifra hvordan tegnet anvendes logisk. Men man kan imidlertid ikke si noe om *hvordan* en setning og et faktum sammenfaller logisk.¹³⁴

Ifølge Wittgenstein er verden ensbetydende med faktaene i *det logiske rommet*.¹³⁵ For å illustrere, kan man se for seg det logiske rommet som et uendelig stort koordinatsystem. Hvor enhver setning og faktum deler en plass (koordinater) i det logiske rommet. Dette kommer av at en setning bestemmer en plass i det logiske rommet, som er garantert av dens bestanddeler, som Wittgenstein likestiller med den meningsfulle setningen.¹³⁶ Ut ifra tolkningen av faktum som uttrykkelige sannhetsbetingelser, er en setnings plass i det logiske rommet (dens koordinater) bestemt av at den faktisk har uttrykkelige sannhetsbetingelser.

Videre kan man forestille seg at verdens substans (gjenstandene) utgjør koordinatene, disse koordinatene er bestandige. Denne illustrasjonen gir også mening til at Wittgenstein mener at en setning bare kan være forskjellige fra hverandre i form av deres interne egenskaper,¹³⁷ for punktene i et koordinatsystem er bare forskjellige fra hverandre i kraft av å ha forskjellige koordinater. Det kan heller aldri tenkes en situasjon hvor denne gjenstanden, ikke kan tenkes som forbundet med et hvilket som helst annet punkt i koordinatsystemet – for man kan alltid trekke en linje mellom to punkter i et koordinatsystem. Koordinatene utgjør navnet til en gjenstand, det er ingen måte vi kan nevne denne gjenstanden uten koordinatene.

Wittgenstein hevder at en setnings sannhetsbetingelser er avgjørende for plassen setningen opptar i det logiske rommet. Det vil si at en setning avbilder plassen et saksforhold

¹³³ Ibid.156.

¹³⁴ TLP, 2.18, 3.327, 4.12.

¹³⁵ Ibid., 1.13.

¹³⁶ Ibid., 3.4.

¹³⁷ Ibid., 2.02331.

tar opp i det logiske rommet (koordinatsystemet), i kraft av dens sannhetsbetingelser. Samtidig ville dens negasjon, som har motsatte sannhetsbetingelser, uttrykke utsiden av denne formen om setningen er sann.¹³⁸ For å illustrere dette i koordinatsystemet vårt, kan man avbilde et saksforhold ved å skravere et område innenfor koordinatsystemet (det logiske rommet). Dette saksforholdet sammenfaller isomorf med tegnsettingen av setningen. Om man ønsker å uttrykke negasjonen av setningen, skraverer man utsiden av formen.¹³⁹ Deretter kan man skravere saksforholdet dersom det består. I det tilfellet at saksforholdet består, *sammenfaller* faktumet med formen i det logiske rommet. Om setningen er usann, vil motsatt side av formen skraveres og skraveringen av setningens form vil fjernes. For å bekrefte hvorvidt saksforholdet består, må man sammenligne virkeligheten med den grafiske fremstillingen av saksforholdet.¹⁴⁰ Slik kan alle sannheter skraveres uavhengig av hverandre, frem til verden er beskrevet.

Dette sammenfaller med hva Wittgenstein skriver i sine notatbøker:

«'p' er sann, sier intet annet enn p!»¹⁴¹

(Hvor «p» må forstås som en form i det logiske rommet, og p må forstås som det tilfellet at p er skravert.)

Om Johnston tar rett i at faktum for Wittgenstein utelukkende er uttrykkelige sannhetsbetingelser – altså noe som kan forestilles – *viser* denne grafiske fremstillingen hvordan setningens syntaktiske struktur sammenfaller med saksforholdets struktur. Dette kommer av at faktum er intet mer enn sannhetsbetingelsene til setningen.

Innledningsvis påsto jeg at avhengighetsforholdet i *Tractatus*, er motsatt fra rekkefølgen den presenteres i. Denne påstanden er nå forståelig, for ut ifra eksempelet ovenfor forutsettes det ikke her at faktaene innen koordinatsystemet har noen form for eksistens utenom å være sannhetsbetingelser – altså utenfor eller forutfor koordinatsystemet. Denne tolkningen innebærer at jeg avslår at fakta er sannhetsmakere. Derimot er logikken fundamental, for det den lar oss uttrykke, lar den oss uttrykke – og utenom dette kan det ikke eksistere noen fundament for sannhet. Eller slik Wittgenstein sa det:

¹³⁸ Ibid., 4.463.

¹³⁹ Se: Anscombe, *An Introduction to Wittgenstein's Tractatus.*, 62-63. For en lignende forståelse av negasjon.

¹⁴⁰ TLP, 4.05.

¹⁴¹ NB, 6.10.14.

«5.61 Logikken oppfyller verden; verdens grenser er også dens grenser.»¹⁴²

Dette forholdet mellom språk og verden er slik Johnston påpeker; *likeopprinnelig* og uatskillelig.¹⁴³ Denne konklusjonen har kanskje den ulempen at den begrenser sannhet og fakta til en hva enn språkets setninger lar oss uttrykke. Men jeg vil hevde denne «ulempen» i så fall er i tråd med Wittgensteins konklusjon. For Wittgenstein er grensene for språket ensbetydende med grensene for subjektets verden. Konsekvensen av dette er at hva som til enhver tid kan uttrykkes danner grensene for verden. Derimot er disse grensene til enhver tid usynlige. De forholder seg slik som øyet og dets synsfelt – man kan ikke se sitt eget øye.¹⁴⁴ Det ville være som å se bortenfor *speilbildet*. Dermed er det ingen forståelse av faktum, hvor faktum kan tolkes språkuavhengig, som sannhetsmaker. Denne forståelsen av sannhet, er i likhet med Wittgensteins forståelse av subjektets grenser *solipsistisk*. Likevel er konklusjonen at Wittgensteins sannhetsteori i *Tractatus* er deflasjonær.

¹⁴² TLP, 5.61.

¹⁴³ Johnston, "The Picture Theory.", 157.

¹⁴⁴ TLP, 5.557-5.6331.

Bibliografi

- Anscombe, G. E. M. *An Introduction to Wittgenstein's Tractatus*. New York: Harper Torchbooks (Harper & Row Publishers), 1965.
- Armour-Garb, Bradley, Daniel Stoljar, and James Woodbridge, "Deflationism About Truth." <https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/truth-deflationary/> (Zalta, Edward N. & Nodelman, Uri (eds.)).
- David, Marian, "The Correspondence Theory of Truth." Oppdatert Sommer, 2022, <https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/truth-correspondence/>.
- Diamond, Cora. "Throwing Away the Ladder." *Philosophy* 63, nr. 243 (1988): 5-27.
- Frege, Gottlob. "Om Mening og Betydning." Oversatt av Øystein Skar. I *Utvalgte Tekster*, 149-70. Oslo: Pax Forlag A/S, 2015.
- Glock, Hans Johann. "Truth in the Tractatus." *Synthese*, Januar, 2006, 345-68.
- Ishiguro, Hidé. "Use and Reference of Names." I *Studies in the Philosophy of Wittgenstein*, redigert av Peter Winch, 20-50. New York: Routledge, 1969.
- Johnston, Colin. "The Picture Theory." I *Glock, Hans-Johann; Hyman, John*, 141-58. Chichester: Wiley Blackwell, 2017.
- Klagge, James C. *Tractatus in Context*. New York and London: Routledge (Taylor & Francis Group), 2022.
- Medina, José. "Deflationism and the true colours of necessity in Wittgenstein's Tractatus." *Dialectica*, 2003, 357–85.
- Textor, Mark, "States of Affairs." <https://plato.stanford.edu/archives/sum2021/entries/states-of-affairs/>.
- Wittgenstein, Ludwig. *NOTEBOOKS 1914-1916* New York: Harper & Brothers Publishers, 1961.
- . "Notes on Logic." I *NOTEBOOKS 1914-1916*, 93-106. New York: Harper & Brothers Publishers, 1961.
- . *Tractatus Logico-Philosophicus*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 1963.

